

Anna Korzeniewska-Lasota
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Z polskich prac nad kodyfikacją zasad etyki sędziowskiej

Słowa kluczowe: etyka zawodowa, kodeks, kodyfikacja, sędzia, zasady etyki sędziowskiej.

Keywords: professional ethics, code, codification, judge, judicial principles of professional conduct.

Proces kodyfikacji etycznych powinności prawników rozpoczął się w drugiej połowie XIX w. i objął przede wszystkim Stany Zjednoczone. Jej pionierami byli dwaj prawnicy amerykańscy: sędzia George Sharswood oraz prof. prawa Dawid Hoffman, którzy prowadzili kursy z „etyki zawodowej”¹. Ich nauczanie przyczyniło się do wydania w Alabamie w 1887 r. pierwszego, oficjalnego stanowego kodeksu etyki prawniczej – *Canons of Ethics*. Powstanie kodeksu stało się następnie asumptem do opracowania pierwszego ogólnonarodowego kodeksu etyki prawniczej – *Canons of Professional Ethics*, promulgowanego w 1908 r. i przyjętego przez wiele stanów USA².

W Polsce ekspansja problematyki etyki zawodowej to zjawisko charakterystyczne dopiero dla przełomu XX i XXI w.³, choć niewątpliwie idea kodyfikacji oraz dyskusje o etyce zawodowej profesji prawniczych toczyły się już znacznie wcześniej. Wspomnieć chociażby należy o opublikowanym przez kilku warszawskich adwokatów w 1886 r. *Kwestionariuszu*

Adres/Adresse: dr Anna Korzeniewska-Lasota, Katedra Historii Prawa Polskiego i Filozofii Prawa, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, ul. Warszawska 98, 10-702 Olsztyn, a.korzeniewska@uwm.edu.pl.

¹ M. Jurzyk, *Nauczanie etyki prawniczej w Stanach Zjednoczonych*, Rejent 2002, nr 7, s. 52–53.

² R. Sarkowicz, *Amerykańska etyka prawnicza*, Kraków 2004, s. 35.

³ H. Izdebski, *Kodyfikacja etyki w służbie cywilnej – Doświadczenia Kodeksu Etyki Służby Cywilnej*, Diametros 2010, nr 25, s. 20.

do etyki obrończej (opracował go adwokat Adolf Suligowski)⁴, albowiem zawarte w nim pytania były *de facto* projektem kodeksu etyki zawodowej. I choć do kodyfikacji etyki adwokackiej doszło dopiero 75 lat później – w 1961 r. – kiedy to Naczelna Rada Adwokacka (dalej NRA) uchwaliła *Zbiór zasad etyki adwokackiej i godności zawodu*, stanowiący pierwszą kodyfikację etyki zawodów prawniczych w Polsce⁵, to sam fakt pojawienia się Kwestionariusza i toczący się wokół niego dyskurs, niewątpliwie wpłynęły na proces kodyfikacji⁶, w tym etyki zawodowej sędziów.

Celem niniejszego artykułu jest zasygnalizowanie właśnie tego procesu, a także przedstawienie prac i dyskusji, które dotyczyły stworzenia „wzorca dobrego sędziego”, początkowo przekazywanego ustnie młodszemu pokoleniu sędziów, a następnie – po próbach sformalizowania tego modelu – w postaci kodeksu etycznego.

Polskie tradycje etyki zawodowej sędziów związane są głównie z jej nurtem niesformalizowanym, z sięgającymi jeszcze czasów Drugiej Rzeczypospolitej, jak i najnowszymi wzorcami osobowymi. To poszczególni sędziowie o wielkich autorytetach, szeroko znani w środowisku sędziów, tworzyli wzorce „bycia sędzią”. Jedną z pierwszych prób sformułowania normatywnego wzorca zachowania sędziów możemy odnaleźć w przemówieniu posła na Sejm Rzeczypospolitej w XVII lub XVIII w. Autor, którego nazwisko nie zachowało się do naszych czasów, sformułował 17 kanonów, w których zawarł zalecenia co do postępowania osób sprawujących wymiar sprawiedliwości. Wśród tych 17 zaleceń skierowanych pod adresem sędziów znalazły się m.in. takie uniwersalne zasady, jak: nieuleganie korupcji, przestrzeganie ustanowionego prawa, orzekanie bez zbędnej zwłoki i bez nadmiernego pośpiechu, wysłuchanie obu stron sporu, nakaz bycia cnotliwym, sprawiedliwym, ale również łaskawym, dyskretnym, cierpliwym, nie młodym i nie ubogim⁷.

⁴ Jak podaje M. Materniak-Pawłowska, kwestionariusz został opublikowany w nr. 14 „Gazety Sądowej Warszawskiej” z 1886 r. oraz rozesłany w liczbie 598 egzemplarzy do prawników z Warszawy i innych terenów Rosji, a także do prawników z zaboru pruskiego i austriackiego. Zob. M. Materniak-Pawłowska, *Z polskich prac nad kodyfikacją zasad etyki adwokackiej (1886–1961)*, Czasopismo Prawno-Historyczne 2007, z. 2, s. 241–242.

⁵ Dla przykładu, kodyfikację etyki adwokackiej w Rumunii uchwalono 1937 r., w Austrii – 1951 r., a w Niemczech w 1957 r.

⁶ Z. Krzemiński, *Kodeks etyki adwokackiej. Teksty prawne, orzecznictwo, komentarz*, Warszawa 1994, s. 3–5.

⁷ Adwokat Stanisław M. Roliński przetłumaczył przemówienie owego posła przytoczone w „Orator Polonus” i opublikował w 1939 r. na łamach „Palestry”. Sformułowane przez posła kanony dobrego sędziego w tłumaczeniu autora brzmiały następująco: „1. Korrupeyom nie podpadający. 2. Powinni te Prawa zachować, które stanowią. 3. Powinni bydź sumnienia dobrego, cnotliwi. 4. W sądzeniu *nec morosi, nec nimis celeres*. 5. Prawdę kochający y mówiący. 6. Na obie strony uszy mający. 7. Łaskawi, dyskretni, cierpliwi. 8. Nie ubodzy. 9. Wstrzemięźliwi. 10. Respektami się osób, godności, pokrewieństw, nie uwodzący. 11. Sprawiedliwi. 12. Bez dystynkcji

Idea opracowania kodeksu etyki zawodowej sędziów pojawiła się w okresie międzywojennym. Dyskusja na temat potrzeby stworzenia aktu, zawierającego najważniejsze zasady postępowania sędziów, toczyła się w latach 30., m.in. na łamach „Głosu Sądownictwa”, miesięcznika poświęconego zagadnieniom społeczno-prawnym i zawodowym, wydawanego przez Warszawski Oddział Zrzeszenia Sędziów i Prokuratorów Rzeczypospolitej Polskiej. W toczonym tu dyskursie ideę opracowania czy to *Kodeksu postępowania sądownictwa polskiego*, czy *Kodeksu etyki obowiązującej w sądownictwie* uzasadniano dwojako. Po pierwsze uważano, że młodzi sędziowie odczuwali brak drogowskazów moralnych i obyczajowych. Sędzia Edward Merle na łamach „Głosu Sądownictwa” pisał np., że „za niezmiernie celowe uznać by należało danie do rąk tym sędziom [młodym sędziom – AKL] czegoś w rodzaju »Kodeksu Etyki«, obowiązującego w sądownictwie”⁸. Zdając sobie jednakże sprawę, że stworzenie tego rodzaju kodeksu jest zagadnieniem niezmiernie trudnym, Merle wysunął postulat publikowania na łamach „Głosu Sądownictwa” niektórych orzeczeń sądów dyscyplinarnych. Publikacje te miały, w pewnej mierze, być surogatem *Kodeksu etyki zawodowej* i wskazywać sędziom błędy, których należy unikać⁹. Po drugie widziano wówczas potrzebę ukształtowania „typu sędziego polskiego, do którego mogliby mieć zaufanie wszyscy obywatele Państwa Polskiego”¹⁰. Dlatego też prawdopodobnie na początku 1939 r. Zrzeszenie Sędziów i Prokuratorów podjęło próby stworzenia pierwszego kodeksu etyki zawodowej. Wysiłek ten nie zakończył się jednak sukcesem, albowiem zasadniczo w okresie międzywojennym stano na stanowisku, że stworzenie kodeksu etyki zawodowej sędziów, choć nie niemożliwe, jest niezmiernie złożone¹¹.

Po II wojnie światowej dyskusje na temat potrzeby normatywnego ujęcia zasad postępowania sędziów miały miejsce na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych ub. wieku¹². Za uchwaleniem takiego

---

wedle Prawa zarówno wszystkich sędzący. 13. Nie młodzi. 14. Bez instygatorów nie sędzący. 15. Nikomu nie obligowani. 16. Dobrze uczeni. 17. Przy słuszności odważni y ginać gotowi”. Zob. S.M. Roliński, *Sędziowie być powinni...*, Palestra 1939, nr 5, s. 628–630.

⁸ E. Merle, *Z dezyderatów sądowych. O etykę zawodową*, Głos Sądownictwa 1938, nr 12, s. 963.

⁹ Ibidem.

¹⁰ Cyt. za J.R. Kubiak, *Korupcyom nie podpadający. Czy sędziom przydałby się własny kodeks etyki zawodowej?*, Prawo i Życie 1993, nr 41.

¹¹ J.R. Kubiak, *Wokół idei kodeksu etyki zawodowej sędziów*, Palestra 1995, nr 3–4, s. 78–79. R. Tokarczyk, *Etyka prawnicza*, Warszawa 2009, s. 123; P.S. Lipowski, *O jednakowe i dobre zwyczaje sądowe*, Głos Sądownictwa 1939, nr 2, s. 109–110.

¹² Dyskusje te toczono m.in. na łamach czasopisma „Prawo i Życie” (np. T. Kucharski, *Sądowa pylica*, Prawo i Życie 1969, nr 4; A. Maciejewski, *Etyka zawodowa prawników*, Prawo i Życie 1972, nr 1; M. Bereźnicki, *Etyka zawodowa sędziów i prokuratorów*, Prawo i Życie 1973, nr 5; idem, *Prawnik naszych czasów – Wzorzec osobowy*, Prawo i Życie 1973, nr 30; idem, *Zasady dobrej roboty a etyka zawodowa*, Prawo i Życie 1976, nr 17) oraz w literaturze, np. R. Łyczewek, *O etyce zawodów prawniczych*, w: A. Sarapata (red.), *Etyka zawodowa*, Warszawa 1971, s. 216–251.

dokumentu opowiedział się m.in. prokurator Michał Bereźnicki na łamach czasopisma „Prawo i Życie”, gdzie przedstawił propozycje, które jak sam określił, mogłyby być „przydatne dla wstępnych prac związanych z opracowaniem zbioru zasad etyki zawodowej sędziów i prokuratorów”¹³. Bereźnicki zaproponował sprecyzowanie powinności sędziów i prokuratorów w dziesięciu zakresach: stosunku do pryncypiów ustrojowych oraz „aktualnych w danym okresie dyrektyw i zaleceń Partii”; umacniania i pogłębiania autorytetu organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości; kontaktów z różnymi środowiskami i grupami społecznymi; doskonalenia warsztatu zawodowego; działalności profilaktyczno-wychowawczej; kształtowania właściwej atmosfery w miejscu pracy; stosunków między przełożonymi i podwładnymi; wzajemnych stosunków między sędziami, prokuratorami i adwokatami; stosunku do osób podejrzanych, oskarżonych i skazanych oraz życia prywatnego¹⁴. Pomysł nie zyskał jednakże aprobaty. Przeciwnicy uchwalenia kodeksu, a takich była większość, twierdzili, że działalność zawodowa i pozazawodowa sędziów unormowana jest przez przepisy prawa i nie wymaga dodatkowej regulacji w postaci kodeksu etyki¹⁵.

Po zmianach ustrojowych 1989 r., argumentem formalnoprawnym na rzecz ustanowienia kodeksu dla sędziów była ustawa z 20 grudnia 1989 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa¹⁶ (dalej KRS), która w art. 2 dawała KRS prawo do „wypowiadania się w sprawie zasad etyki zawodowej sędziów”¹⁷. I choć uprawnienie to nie oznaczało nakazu wydania kodeksu, stało się niewątpliwie asumptem do dyskusji na temat potrzeby jego uchwalenia. Głos w sprawie zabrała m.in. była Rzecznik Praw Obywatelskich Ewa Łętowska, która przedstawiła *Dekalog dobrego sędziego*¹⁸. Zawierał on następujących „dziesięć przykazań” dla sądownictwa:

- „ 1. Trzymaj się niezawisłości!
2. Pamiętaj, że kiedyś mogą wystawić ci rachunek!
3. Nie słuchaj pomruków ulicy i gazet!
4. Trzymaj się daleko od polityki!
5. Nie daj sobie skakać po głowie!

¹³ M. Bereźnicki, *Etyka zawodowa sędziów i prokuratorów*, Prawo i Życie 1973, nr 5, s. 4.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ A. Żurawik, *Refleksje o etyce zawodowej sędziów*, Przegląd Naukowy Disputatio 12 (2011), s. 109.

¹⁶ Krajowa Rada Sądownictwa to konstytucyjny organ stojący na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów. W systemie ustrojowym Państwa organ ten pojawił się w 1989 r. jako efekt porozumienia politycznego zawartego podczas obrad Okrągłego Stołu.

¹⁷ Zob. Art. 2 pkt 5 ustawy z dnia 20 grudnia 1989 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa. Dz.U. 1989 Nr 73, poz. 435.

¹⁸ E. Łętowska, *Dekalog dobrego sędziego*, Gazeta Wyborcza 1993, nr 31, z dn. 6 II, s. 8.

6. Nie daj się wyciągnąć z sądu!
7. Nie bądź niańką egzekutywy!
8. Wytrzymaj, aż państwo zmańdrzeje!
9. Bądź niezawisły od samego siebie!
10. Bądź wielki!”¹⁹.

Autorski projekt kodeksu etyki zawodowej sędziów zaproponował z kolei sędzia Jacek R. Kubiak. Jego projekt, opublikowany w 1995 r. na łamach „Palestry” w celu, jak sam to określił, „wywołania dyskusji nad samą ideą kodeksu i podstawowymi problemami etycznymi zawodu”²⁰, był bardzo rozbudowany. Projekt był podzielony na pięć części: postanowienia wstępne, działalność zawodowa (tu autor wydzielił: kierowanie postępowaniem sądowym, wyrokowanie, samorząd sędziowski, kontakty służbowe i koleżeńskie), działalność publiczna, sfera prywatna i postanowienia końcowe. W części I. „Postanowienia wstępne”, sędzia J.R. Kubiak w ośmiu punktach postawił przed sędziami m.in. następujące zadania: wydawanie sprawiedliwych orzeczeń opartych na poszanowaniu praw i wolności obywatelskich przy jednoczesnym zachowaniu zasady niezależności sądownictwa i niezawisłości sędziowskiej; stanie na straży prawa; w trakcie spełniania powinności służbowych w obronie prawa, sprawiedliwości, poszanowania praw i wolności obywatelskich obowiązek poświęcenia swoich osobistych interesów życiowych, kariery zawodowej i kontaktów towarzyskich; kierowanie się w służbie i poza nią uznanymi powszechnie wartościami humanistycznymi i ich hierarchią; systematycznego pogłębiania i uzupełniania wiedzy oraz obowiązek pierwszeństwa rozpoznawania spraw przed jakimikolwiek innymi obowiązkami. W tym ostatnim przypadku autor projektu zaznaczył, że obowiązek ten dotyczy wszystkich sędziów pełniących stanowiska funkcyjne we wszelkich rodzajach sądów oraz sędziów delegowanych do Ministerstwa Sprawiedliwości. Najwięcej obowiązków w zakresie etycznego postępowania sędzia J.R. Kubiak zawarł w części II projektu zatytułowanej „Działalność zawodowa”. Znalazły tu się takie wytyczne, jak: nakaz zapewnienia uczciwego postępowania sądowego, respektowanie praw stron lub uczestników postępowania bez jakiegokolwiek dyskryminacji, cierpliwego i bezstronnego wysłuchania stron. W zakresie wyrokowania – obowiązek orzekania tylko na podstawie Konstytucji i innych ustaw, międzynarodowych zobowiązań RP, aktów wykonawczych niesprzecznych z Konstytucją, ustawami lub międzynarodowymi zobowiązaniami RP, a także na podstawie własnego sumienia, bez popadania w zależność od kogokolwiek w jakiegokolwiek sytuacji spoza postępowania sądowego. W projekcie

¹⁹ Ibidem.

²⁰ J.R. Kubiak, *Wokół idei kodeksu etyki zawodowej sędziów*, s. 83–95.

zawarte zostały też wytyczne dotyczące wykładni przepisów, wyrokowania w składzie kolegialnym oraz uzasadniania orzeczenia. Interesujące regulacje autor projektu przedstawił w części zatytułowanej „Samorząd sędziowski”. Zamieszczone tu bowiem zostały reguły postępowania w procesie awansowania na wyższe stanowiska sędziowskie, w szczególności takie, jak: równy, bez jakiegokolwiek dyskryminacji dostęp do stanowisk, przejrzysta, wolna od nacisków zewnętrznych i niepoprzedzona wcześniejszymi nieformalnymi uzgodnieniami procedura podejmowania decyzji, przestrzeganie prawa kandydata do wysłuchania go. W zakresie „Kontaktów służbowych i koleżeńskich” ciekawe są, poza normami dotyczącymi postępowania między sędziami, reguły postępowania prezesów sądów i wizytatorów względem pozostałych sędziów oraz zachowania się sędziów w czasie toczącego się przeciwko nim postępowania dyscyplinarnego. Należy przy tym zauważyć, że występują tu reguły dotyczące postępowania sędziów orzekających w sprawach dyscyplinarnych. Z zaleceń etycznych w zakresie działalności publicznej zostały przede wszystkim wyartykułowane takie zachowania, które wynikają z zasady podziału władzy, jak zakaz należenia do partii politycznych czy udziału w działalności, która mogłaby być oceniona czy stwarzać pozory zaangażowania rzutującego na niezawisłość i bezstronność sędziego. W sferze prywatnej, zgodnie z proponowanym projektem, sędzia winien postępować tak, aby jego sposób wypowiedzania się, zachowanie w rodzinie, wychowanie dzieci oraz zachowanie w miejscu zamieszkania nie było uciążliwe dla otoczenia. W postanowieniach końcowych projektu znalazło się też uprawnienie dla KRS do uzupełniania zaleceń etycznych dla sędziów²¹.

Powyższe wypowiedzi, zarówno prof. Ewy Łętowskiej, jak i sędziego Jacka R. Kubiaka nie tylko wzbogaciły dyskurs na temat deontologii zawodowej sędziów, ale wpłynęły również na przyspieszenie procesu kodyfikacji. W rok po ukazaniu się propozycji sędziego J.R. Kubiaka, w czasie odbywającej się 13–15 czerwca 1996 r. w Zakopanem konferencji organizowanej przez Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”²², po dyskusji poświęconej etyce sędziego, postanowiono rozpocząć prace nad przygotowaniem kodeksu etyki dla sędziów. Powołano w tym celu specjalny zespół. W jego skład wchodził sędziowie: Anna Grasewicz, Bożena Wiklak, Krzysztof Cesarz i Janusz Zajda. Zespół podjął prace, zapoznał się z podobnymi kodyfikacjami w innych państwach, ale ostatecznie nie uchwalił żadnego projektu. W Stowarzyszeniu przeważał bowiem pogląd, że kodyfikacja etyki sędziowskiej jest zbędna²³.

²¹ Ibidem.

²² Stowarzyszenie zostało założone wiosną 1990 r.

²³ <http://iustitia-lodz.pl> (21.02.2017).

Należy zauważyć, że idea kodyfikacji etyki sędziowskiej w dalszym ciągu miała zarówno przeciwników, jak i zwolenników. Przeciwnicy podnosili przede wszystkim fakt, że działalność sędziów normują przepisy prawa i dodatkowa regulacja jest zbędna, tym bardziej, że nie jest możliwe określenie wszystkich sytuacji zawodowych i pozazawodowych sędziego ani dostarczenie mu określonych wskazań moralnych i obyczajowych. Zwolennicy powoływali się z kolei na potrzebę wskazania sędziom, zwłaszcza tym, których edukacja etyczna w procesie kształcenia rozpoczyna się zbyt późno albo w ogóle²⁴, podpowiedzi, jak zachować się w określonych sytuacjach, aby nie narazić się na zarzut nieetycznego postępowania i/lub postępowania dyscyplinarnego. Wskazywali też na potrzebę konkretyzacji przepisów prawa o ustroju sądów powszechnych, które zawierało wiele pojęć nieostrych, a zabarwionych moralnie, takich jak: nieskazitelny charakter sędziego, godność urzędu, powaga stanowiska sędziego. Nie bez znaczenia była też okoliczność, że swoje kodeksy etyczne mieli już adwokaci, radcowie prawni i tłumacze sądowi.

Do kwestii kodyfikacji etyki sędziowskiej Stowarzyszenie powróciło kilka lat później. W latach 1998–2001 w ramach „Iustitii” pracowała specjalna komisja, której zadaniem było opracowanie projektu kodeksu etyki sędziowskiej. Ostatecznie kodeks taki, pod nazwą Zbiór zasad postępowania sędziów (dalej Zbiór), został uchwalony na zebraniu Delegatów Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia” w Szklarskiej Porębie, 8 czerwca 2002 r.²⁵ Był to pierwszy w Polsce zbiór zasad postępowania sędziów. I choć sędziowie, członkowie Stowarzyszenia „Iustitia”, początkowo z dużą rezerwą podchodzili do idei opracowania Zbioru, ostatecznie uznali, że w obliczu spadku zaufania do wymiaru sprawiedliwości i jego coraz powszechniejszej krytyki, skodyfikowanie podstawowych zasad postępowania sędziów może być szczególną formą odpowiedzi społeczeństwu na stawiane zarzuty i jednocześnie pokazaniem, jakie wymagania sędziowie stawiają sami sobie i jak pojmują swoją rolę w społeczeństwie.

Uchwalony przez „Iustitię” Zbiór składa się z trzech części: pierwsza to zasady ogólne postępowania sędziów, druga – zasady pełnienia służby, a trzecia – zasady zachowania sędziego poza służbą. W części pierwszej

---

²⁴ Wskazać bowiem należy, że w tamtym czasie na studiach prawniczych, jak i na aplikacji sądowej nie było przedmiotu „etyka prawnicza”. Wzorców zachowania sędziowskiego młodzi sędziowie uczyli się w czasie aplikacji od patronów, starszych kolegów lub sami metodą prób i błędów. Szerzej na temat nauczania etyki prawniczej zob. A. Korzeniewska-Lasota, *Nauczanie etyki prawniczej na studiach prawniczych*, Studia Elckie 17 (2015), nr 4, s. 369–378.

²⁵ Wypowiedź Macieja Strączyńskiego, SSO, Prezesa Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”: *Zasady etyki sędziowskiej – teoria i praktyka*. Relacja z debaty zorganizowanej przez Kolegium redakcyjne kwartalnika, Krajowa Rada Sadownictwa 2011, nr 4, s. 17 oraz <http://iustitia-lodz.pl> (21.02.2017).

zawarto zasady odnoszące się do generalnych reguł zachowania i postępowania sędziów, przede wszystkim nakaz przestrzegania najwyższych standardów moralnych w służbie i poza nią, wykorzystywania statusu sędziiego lub prestiżu urzędu w celu wspierania interesu własnego lub innych osób, zakaz nadużywania immunitetu.

W ramach części określającej zasady pełnienia służby podkreślono takie obowiązki sędziiego, jak: podejmowanie czynności bez zbędnej zwłoki, bezstronne i sumienne wykonywanie czynności, doskonalenie umiejętności zawodowych, a także obowiązek kulturalnego zachowania wobec uczestników postępowania oraz reagowania na wszelkie wypadki okazywania przez osoby uczestniczące w postępowaniu nastawienia lub uprzedzenia ze względu na rasę, płeć, wyznanie, narodowość, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną lub status społeczny i majątkowy.

W części trzeciej wskazano, że poza służbą sędziowie powinni kierować się zasadami uczciwości, honoru i szacunku dla innych oraz przestrzegać dobrych obyczajów i uznanych zasad współżycia społecznego, unikać kontaktów osobistych i związków ekonomicznych z osobami, organizacjami lub grupami nieformalnymi, jeżeli kontakty te mogłyby wzbudzać wątpliwości co do bezstronnego wykonywania obowiązków bądź podważać prestiż i zaufanie do urzędu sędziowskiego. Sędziemu nie wolno zajmować się działalnością finansową lub gospodarczą, która może być odebrana jako wykorzystywanie pozycji sędziiego, nie wolno przyjmować prezentów ani jakichkolwiek innych korzyści, mogących wywołać odczucie, że stanowią próbę wpływu na jego osobę. Zakazano sędziom świadczenia odpłatnych porad prawnych²⁶.

Należy przypomnieć, że wobec toczących się w środowisku sędziowskim dyskusji, już KRS pierwszej kadencji, zleciła opracowanie projektu kodeksu etyki zawodowej sędziów prof. Zygmuntowi Ziemińskiemu. Prac jednak zaniechano. Wznowiono je dopiero po 2001 r., kiedy formalnoprawną potrzebę uchwalenia kodeksu zawierała nowa ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Przyjęta 27 lipca 2001 r. ustawa, w art. 2 ust. 1 pkt. 8 wskazała bowiem, że Rada „uchwala zbiór zasad etyki zawodowej sędziów i czuwa nad ich przestrzeganiem”²⁷. Ostatecznie 19 lutego 2003 r. Krajowa Rada Sądownictwa uchwaliła Zbiór zasad etyki zawodowej sędziów²⁸.

Uchwalony przez KRS Zbiór jest oficjalnym kodeksem etycznym, obowiązującym wszystkich polskich sędziów. Ujęte, wówczas w 22 paragrafach, rozwiązania są w znacznej mierze podobne do tych uchwalonych

²⁶ T. Romer, M. Najda, *Etyka dla sędziów. Rozważania*, Warszawa 2007, s. 191–192.

²⁷ Dz.U. 2001, Nr 100, poz. 1082.

²⁸ Była to uchwała nr 16/2003 w sprawie uchwalenia zbioru zasad etyki zawodowej sędziów stanowiącego załącznik do uchwały. Treść uchwały na www.krs.pl.

przez „Iustitię”²⁹. Identyczny jest układ Kodeksu. Zbiór również składa się z trzech części: zasad ogólnych, zasad pełnienia służby oraz zasad postępowania sędziego poza służbą, a w każdej z części wymieniono podstawowe, przykładowe nakazy i zakazy obowiązujące sędziów.

Sformułowany w Zbiorze katalog zachowań nie jest wyczerpujący. Sam Zbiór w § 5 ust. 2, wskazuje, że „Sędzia powinien unikać zachowań, które mogłyby przynieść ujmę godności sędziego lub osłabić zaufanie do jego bezstronności, nawet jeśli nie zostały uwzględnione w Zbiorze”. Wynika to zapewne z tego, że trudno byłoby przedstawić katalog zachowań, które czyniłyby zadość rozległym i wysokim wymaganiom, mającym budować rzeczywisty autorytet sędziego. Poza tym niezbędne jest wiązanie oceny postępowania z indywidualnym przypadkiem i sformułowanymi pod adresem sędziego zarzutami³⁰.

Z powyższym rozwiązaniem koresponduje przepis § 7 Zbioru, w którym zapisano prawo KRS do zmiany lub uzupełniania postanowień Zbioru, a także dokonywania wykładni jego przepisów. Z uprawnień tych KRS parokrotnie korzystała. Pierwsza nowelizacja Zbioru nastąpiła uchwałą nr 741 z dnia 7 października 2009 r. i polegała na odpowiednim rozszerzeniu zakresu zastosowania przyjętych w Zbiorze zasad etyki do sędziów w stanie spoczynku. Druga zmiana nastąpiła uchwałą KRS nr 1295 z dnia 8 grudnia 2015 r. i polegała, w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw³¹, na rozszerzeniu zakresu obowiązywania Zbioru w stosunku do asesorów sądowych, którym powierzono pełnienie czynności sędziowskich. Trzecia nowelizacja Kodeksu nastąpiła 11 stycznia 2017 r. uchwałą nr 14. Tym razem KRS wprowadziła do treści Zbioru zmianę polegającą na dodaniu nowego przepisu, § 3a w brzmieniu: „Sędzia powinien unikać wszelkiego rodzaju kontaktów osobistych i związków ekonomicznych z osobami fizycznymi, prawnymi i innymi podmiotami, a także unikać podejmowania działań w sferze prywatnej, zawodowej i publicznej, które mogłyby rodzić konflikt interesów i przez to negatywnie wpływać na postrzeganie sędziego jako osoby bezstronnej oraz podważać zaufanie do urzędu sędziego”. Jeszcze tego samego dnia, 11 stycznia 2017 r. KRS podjęła kolejną uchwałę o zmianie treści Zbioru Zasad Etyki Zawodowej Sędziów – uchwałę

²⁹ Jak wspominała sędzia Teresa Flemming-Kulesza, przy opracowaniu Kodeksu korzystano m.in. z kodeksu, który opracowała „Iustitia” i z różnych kodeksów zagranicznych. Zob. wypowiedź Teresy Flemming-Kuleszy, SSN: *Zasady etyki sędziowskiej – teoria i praktyka*. Relacja z debaty zorganizowanej przez kolegium redakcyjne kwartalnika, Krajowa Rada Sądownictwa 2011, nr 4, s. 11.

³⁰ Por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2003 r., SNO 17/03, LEX nr 470248.

³¹ Dz.U. 2015, poz. 1224.

nr 15, którą dodała do Zbioru przepis, § 23 w brzmieniu: „Sędzia powinien powściągliwie korzystać z mediów społecznościowych”. Następnie 13 stycznia 2017 r. uchwałą nr 25, KRS ogłosiła jednolity tekst Zbioru, uwzględniający wskazane powyżej nowelizacje. Tekst jednolity zawiera jednocześnie zmianę nazwy kodeksu. Odtąd jest to Zbiór zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych, ujęty w 23 paragrafy.

KRS dokonała też kilku wykładni przepisów Zbioru. Uchwałą nr 29 z dnia 9 kwietnia 2003 r. wypowiedziała się w sprawie interpretacji § 21 Zbioru, dotyczącego udzielania porad prawnych przez sędziów w stanie spoczynku³². 16 września 2004 r. KRS zajęła stanowisko dotyczące wykładni § 18 ust. 2 Zbioru w zakresie niepodejmowania działań finansowych przez sędziów³³, a dwa miesiące później – 18 listopada 2004 r. – KRS dokonała egzegezy § 3 Zbioru³⁴. Kolejny raz KRS wypowiedziała się 13 kwietnia 2005 r. w sprawie posługiwania się tytułem sędziego na stanowisku dydaktycznym³⁵. Ostatni raz zajęła stanowisko 8 maja 2012 r., zabierając głos w sprawie postępowania dotyczącego obsadzania wolnego stanowiska sędziowskiego³⁶.

Powyższe wypowiedzi KRS, uzupełniające postanowienia Zbioru, nie są zapewne ostatnimi. Nie zmienia to jednakże faktu, że rola obowiązującego Zbioru zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych jest nieodzowna. Ujęte w nim zasady, mimo że z jednej strony w większości zawarte są również w akcie ustrojowym dla sądownictwa (ustawie o ustroju

³² Rada uznała, że „Sędzia w stanie spoczynku może, nie naruszając zasad etyki, udzielać bezpłatnych porad prawnych na zasadach charytatywnych, a więc wyłącznie osobom, których ze względu na brak środków finansowych nie stać na korzystanie z płatnych usług prawniczych. Taka dozwolona działalność charytatywna nie może jednak polegać na tego rodzaju formach usług prawniczych, które wykraczają poza zwykłe udzielenie porady”. Zob. Uchwała KRS nr 29 z dnia 9 kwietnia 2003 r.

³³ Rada uznała za niewłaściwe nabywanie przez sędziów jakichkolwiek ruchomości lub nieruchomości na licytacjach przeprowadzanych przez komorników.

³⁴ KRS stwierdziła, że „Sędziowie powinni z roztropnością i ostrożnością udzielać poparcia osobom biorącym udział w postępowaniu o charakterze konkursowym, aby nie dopuszczać do stworzenia wrażenia, że wykorzystują swoje stanowisko celem uzyskania wpływu na wynik tego postępowania”. Jako naganne oceniła „kierowanie przez prezesów sądów do uczelnianych odwoławczych komisji rekrutacyjnych pism polecających w sprawie dzieci sędziów, które na egzaminach wstępnych nie uzyskały dostatecznej liczby punktów”. Zob. Stanowisko KRS z dnia 18 listopada 2004 r.

³⁵ Według KRS „Sędzia dodatkowo zatrudniony na stanowisku dydaktycznym nie narusza zasad etyki zawodowej sędziów posługując się tytułem sędziego podczas wpisywania ocen do indeksów i kart egzaminacyjnych studentów oraz w spisie pracowników naukowych uczelni”. Zob. Stanowisko KRS z dnia 13 kwietnia 2005 r.

³⁶ KRS wskazał, że „Zasady etyki zawodowej sędziów wymagają, aby w takiej sytuacji członek Kolegium nie brał udziału w głosowaniu dotyczącym obsadzenia wolnego stanowiska sędziowskiego, na które kandyduje członek jego najbliższej rodziny, a co najmniej powstrzymał się od głosowania. To samo dotyczy głosowania podczas Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Okręgowego”. Zob. Stanowisko KRS z dnia 8 maja 2012 r.

sądów powszechnych), a z drugiej nie są katalogiem zamkniętym, są cennym drogowskazem dla sędziów, którzy nie zawsze wiedzą, jak się zachować w danej sytuacji. Oto zatem po wielu latach dyskusji i prac nad potrzebą powstania takiego zbioru, jego istnienie stało się faktem.

Z POLSKICH PRAC NAD KODYFIKACJĄ ZASAD ETYKI SĘDZIOWSKIEJ

(STRESZCZENIE)

W artykule autorka zarysowuje proces tworzenia kodyfikacji zasad etyki zawodowej sędziów. Sygnalizuje początki powstawania „wzorca dobrego sędziego”, a następnie toczące się w środowisku prawniczym dyskusje na temat potrzeby normatywnego ujęcia zasad etyki zawodowej w odrębny zbiór. Przedstawia przedłożone propozycje kodeksów etycznych, aż po wieńczące proces kodyfikacji dwa zbiory: uchwalony przez Stowarzyszenie Sędziów „Iustitia” *Zbiór zasad postępowania sędziów* oraz Krajową Radę Sądownictwa *Zbiór zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych*.

FROM THE POLISH WORKS ON THE CODIFICATION OF JUDICIAL PRINCIPLES OF CONDUCT

(SUMMARY)

In the article the author depicts the process of creating the codification of judicial principles of professional conduct. Firstly, the author describes the beginnings of the “model of a good judge”, followed thereafter by discussion in judicial environment on the need of normative conceptualization of the principles of conduct, which would constitute a separate collection. The proposals of the ethical codifications are presented, together with the two concluding works: The Judicial Set of Principles of Conduct [*Zbiór zasad postępowania sędziów*] created by the Association of Judges “Iustitia” and The Set of Principles of Professional Conduct for Judges and Candidate Judges [*Zbiór zasad etyki zawodowej sędziów i asesorów sądowych*] by the National Council of the Judiciary in Poland.

